Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto)

20 päivänä kesäkuuta 2024*

Ennakkoratkaisupyyntö – Työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden suojelu – Työajan järjestäminen – Direktiivi 2003/88/EY – 9 artiklan 1 kohdan a alakohta – Yötyöntekijöiden terveystarkastuksia koskeva velvoite – Se, että työnantaja laiminlyö tämän velvoitteen – Oikeus korvauksen saamiseen – Tarve näyttää erityisen vahingon olemassaolo toteen

Asiassa C-367/23,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Cour de cassation (ylin yleinen tuomioistuin, Ranska) on esittänyt 7.6.2023 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 9.6.2023, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

EA

vastaan

Artemis security SAS,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja A. Prechal (esittelevä tuomari) sekä tuomarit F. Biltgen, N. Wahl, J. Passer ja M. L. Arastey Sahún,

julkisasiamies: T. Ćapeta,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– EA, edustajinaan L. Boré ja G. Mégret, avocats,

– Artemis security SAS, edustajanaan J.-J. Gatineau, avocat,

– Ranskan hallitus, asiamiehinään M. de Lisi, B. Fodda ja M. Raux,

– Italian hallitus, asiamiehenään G. Palmieri, avustajanaan M. F. Severi, avvocato dello Stato,

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

– Euroopan komissio, asiamiehinään F. Clotuche-Duvieusart ja D. Recchia,

päätettyään julkisasiamiestä kuultuaan ratkaista asian ilman ratkaisuehdotusta,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee tietyistä työajan järjestämistä koskevista seikoista 4.11.2003 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2003/88/EY (EUVL 2003, L 299, s. 9) 9 artiklan 1 kohdan a alakohdan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat EA ja Artemis security SAS (jäljempänä Artemis) ja joka koskee EA:n sen johdosta esittämää vahingonkorvausvaatimusta, että Artemis oli laiminlyönyt yötyöntekijöiden terveystarkastuksia koskevia työnantajan velvoitteita.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin lainsäädäntö

3 Direktiivin 2003/88 johdanto-osan 5 ja 7–10 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”(5) Kaikilla työntekijöillä olisi oltava asianmukaiset lepoajat. – – Yhteisön työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden varmistamiseksi heille on annettava päivittäin, viikoittain ja vuosittain vähimmäismäärä lepoaikaa sekä riittävät tauot. Tässä yhteydessä on tarpeen asettaa myös viikoittaiselle työajalle yläraja.

– –

(7) Tutkimukset ovat osoittaneet, että ihmiskeho on yöllä erityisen altis ympäristöstä johtuville häiriöille ja myös tietyille rasittaville työjärjestelyille ja että pitkät yötyöjaksot voivat olla työntekijöiden terveydelle haitallisia ja vaarantaa turvallisuuden työpaikalla.

(8) On tarpeen rajoittaa yötyöjaksojen kestoa ylityö mukaan lukien ja määrätä työnantajat, jotka teettävät säännöllisesti yötyötä, ilmoittamaan siitä pyydettäessä toimivaltaisille viranomaisille.

(9) On tärkeää, että yötyöntekijät saavat ilmaisen terveystarkastuksen ennen työhön ryhtymistä ja säännöllisin välein sen jälkeen ja jos heillä on terveysongelmia, heidät pitäisi siirtää heille soveltuvaan päivätyöhön, jos se on mahdollista.

(10) Yö- ja vuorotyöntekijöiden tilanne edellyttää, että heidän turvallisuutensa ja terveytensä taso mukautetaan ottaen huomioon heidän työnsä luonne ja että suojeluun sekä ennalta ehkäisyyn liittyvät palvelut ja keinot järjestetään ja toteutetaan tehokkaasti.”

4 Direktiivin 6 artiklassa, jonka otsikko on ”Viikoittainen enimmäistyöaika”, säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet, jotta työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden suojelemiseksi:

– –

b) keskimääräinen työaika jokaisena seitsemän päivän jaksona, ylityö mukaan lukien, on enintään neljäkymmentäkahdeksan tuntia.”

5 Direktiivin 8 artiklassa, jonka otsikko on ”Yötyön kesto”, säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että:

a) yötyöntekijöiden säännöllinen työaika on enintään keskimäärin kahdeksan tuntia kahdenkymmenenneljän tunnin jakson aikana;

b) yötyöntekijät, joiden työhön liittyy erityisiä vaaroja tai huomattavaa fyysistä tai psyykkistä rasitusta, työskentelevät enintään kahdeksan tuntia sellaisen 24 tunnin jakson aikana, jonka aikana he tekevät yötyötä.

Ensimmäisen kohdan b alakohdan soveltamiseksi on määriteltävä kansallisessa lainsäädännössä ja/tai kansallisen käytännön mukaan tai työehtosopimuksissa taikka muissa työmarkkinaosapuolten välisissä sopimuksissa ne työt, joihin liittyy erityisiä vaaroja tai fyysistä tai henkistä rasitusta, ottaen huomioon yötyön erityiset vaikutukset ja vaarat.”

6 Direktiivin 9 artiklan, jonka otsikko on ”Yötyöntekijöiden terveystarkastukset ja heidän siirtämisensä päivätyöhön”, 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että:

a) yötyöntekijät saavat maksuttoman terveystarkastuksen ennen työhön ryhtymistä ja sen jälkeen säännöllisin väliajoin;

b) yötyöntekijät, joilla on todettu terveyshaittoja, jotka liittyvät siihen, että he tekevät yötyötä, siirretään mahdollisuuksien mukaan heille soveltuvaan päivätyöhön.”

Ranskan oikeus

7 Ranskan työkoodeksin (code du travail) L. 3122-11 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Jokaisella yötyöntekijällä on oikeus siihen, että hänen henkilökohtaista terveydentilaansa seurataan säännöllisesti L. 4624-1 §:ssä vahvistettujen edellytysten mukaisesti.”

8 Koodeksin L. 4624-1 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Jokaisella työntekijällä on – – työntekijöiden terveydentilan seurannan puitteissa oikeus siihen, että työterveyslääkäri ja hänen valvonnan alaisena – – työterveyslääkäriksi erikoistuva lääkäri, työterveyslääkäriharjoittelija tai sairaanhoitaja seuraavat hänen henkilökohtaista terveydentilaansa.

– –

Jokaisella yötyöntekijällä on oikeus siihen, että hänen henkilökohtaista terveydentilaansa seurataan säännöllisesti. Työterveyslääkäri määrittelee seurannan säännöllisyyden hoidettavan työtehtävän erityispiirteiden ja työntekijän henkilökohtaisten ominaisuuksien perusteella Conseil d’État’n kuulemisen jälkeen annetussa asetuksessa vahvistettujen yksityiskohtaisten sääntöjen mukaisesti.”

9 Koodeksin R. 3122-11 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Yötyöntekijöiden terveydentilan seurannan tarkoituksena on erityisesti se, että työterveyslääkäri voi arvioida yötyön mahdollisia vaikutuksia yötyöntekijöiden terveyteen ja turvallisuuteen erityisesti vuorokausirytmien muutosten vuoksi ja ymmärtää yötyön mahdolliset vaikutukset heidän sosiaaliseen elämäänsä.”

10 Koodeksin R. 4624-11 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Työntekijän ennaltaehkäisevä tarkastus on henkilökohtainen. Sen tarkoituksena on muun muassa:

1° kysyä työntekijältä hänen terveydentilaansa koskevia kysymyksiä

2° ilmoittaa työntekijälle hänen työtehtäviään mahdollisesti koskevista riskeistä

3° antaa työntekijälle tietoa toteutettavista ennaltaehkäisevistä toimista

4° selvittää, edellyttääkö työntekijän terveydentila tai riskit, joille hän altistuu, hänen ohjaamistaan työterveyslääkärin luokse

5° tiedottaa työntekijälle siitä, miten työterveysyksikkö seuraa hänen terveydentilaansa, ja hänen mahdollisuudestaan päästä milloin tahansa pyynnöstä työterveyslääkärin vastaanotolle.”

11 Koodeksin R. 4624-18 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Jokaisella – – yötyöntekijällä – – on oikeus L. 4624-1 §:n 1 momentissa mainitun terveydenhuollon asiantuntijan suorittamaan ennaltaehkäisevään tarkastukseen ennen työhön ryhtymistä.”

12 Koodeksin R. 3124-15 §:ssä säädetään seuraavaa:

”L. 3122-1–L. 3122-24 – – §:ssä olevien yötyötä koskevien säännösten ja niiden soveltamiseksi annetuissa asetuksissa vahvistettujen säännösten noudattamatta jättäminen on rangaistavaa viidennen luokan rikkomuksista säädetyllä seuraamusmaksulla, joka määrätään niin monta kertaa kuin on olemassa työntekijöitä, joita rikkomus koskee.

Rikkomuksen uusimisesta määrätään rangaistus rikoskoodeksin [code pénal] 132-11 §:n ja 132-15 §:n mukaisesti.”

13 Koodeksin R. 4745-3 §:ssä säädetään seuraavaa:

”L. 4624-1 §:ssä olevien työterveyslääkärin tehtäviä koskevien säännösten ja niiden soveltamiseksi annettujen asetusten säännösten noudattamatta jättäminen on rangaistavaa viidennen luokan rikkomuksesta säädetyllä seuraamusmaksulla.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

14 Artemis otti EA:n palvelukseensa paloturvallisuus- ja ensihoitoyksikön työntekijäksi 1.4.2017.

15 EA nosti 25.4.2019 päivätyllä kannekirjelmällä Conseil de prud’hommes de Compiègnessa (Compiègnen työoikeudellisten asioiden alioikeus, Ranska) kanteen, jossa hän vaati työsopimuksensa purkamista tuomioistuinratkaisulla ja Artemisin velvoittamista maksamaan hänelle vahingonkorvauksia. EA vetosi vaatimustensa tueksi yhtäältä siihen, että Artemis oli muuttanut hänen työsopimustaan yksipuolisesti siirtämällä hänet päivätyöstä yötyöhön, ja toisaalta siihen, ettei hänen osaltaan ollut suoritettu yötyöhön liittyvää tehostettua lääketieteellistä seurantaa.

16 EA irtisanottiin 1.7.2019.

17 Conseil de prud’hommes de Compiègne hylkäsi 4.12.2019 antamallaan tuomiolla EA:n vahingonkorvausvaatimuksen. EA teki kyseisestä tuomiosta valituksen Cour d’appel d’Amiensiin (Amiensin ylioikeus, Ranska), joka pysytti 2.9.2021 antamallaan tuomiolla kyseisen tuomion tuomiolauselman tämän kohdan sillä perusteella, että EA ei ollut osoittanut sen vahingon olemassaoloa ja laajuutta, jonka hän väittää aiheutuneen hänelle sen johdosta, ettei yötyöhön liittyvää tehostettua lääketieteellistä seurantaa ollut järjestetty.

18 EA esitti Cour de cassationiin (ylin yleinen tuomioistuin, Ranska) ylioikeuden tuomiosta tekemänsä valituksen tueksi, että pelkkä toteamus siitä, ettei yötyöhön liittyvää tehostettua lääketieteellistä seurantaa koskevia vähimmäissuojasäännöksiä ollut noudatettu, antaa asianomaiselle työntekijälle oikeuden korvaukseen, ja että Cour d’appel d’Amiens muun muassa rikkoi työkoodeksin L. 3122–11 §:ää, luettuna yhdessä direktiivin 2003/88 9 artiklan kanssa, kun se hylkäsi hänen vahingonkorvausvaatimuksensa.

19 Cour de cassation, joka on ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin, toteaa, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan vahingon olemassaolon toteaminen ja sen arvioiminen kuuluvat lähtökohtaisesti asiakysymyksen ratkaisevan tuomioistuimen yksinomaiseen toimivaltaan. Se on kuitenkin äskettäin katsonut, että kun otetaan huomioon ohjeet, jotka sen mukaan ilmenevät 14.10.2010 annetusta tuomiosta Fuß (C-243/09, EU:C:2010:609), pelkästään sen toteaminen, että

direktiivin 2003/88 6 artiklan b alakohdassa säädetty työajan keskimääräinen enimmäiskesto on ylittynyt, antaa työntekijälle oikeuden korvaukseen, kun otetaan yhtäältä huomioon tällä unionin oikeuden oikeussäännöllä oleva välitön oikeusvaikutus ja toisaalta se, että tällainen ylittyminen vahingoittaa ipso facto työntekijän terveyttä.

20 Kyseinen tuomioistuin pohtii kuitenkin, onko samanlaista lähestymistapaa noudatettava tilanteessa, jossa direktiivin 2003/88 9 artiklan 1 kohdan a alakohtaa on rikottu. Se toteaa tältä osin muun muassa, että säännöksessä käytetyt sanamuodot, luettuina kyseisen direktiivin yhdeksännen ja kymmenennen perustelukappaleen valossa, vaikuttavat epätäsmällisemmiltä kuin mainitun direktiivin 6 artiklan b alakohdassa käytetyt sanamuodot.

21 Cour de cassation katsoo tässä tilanteessa ensinnäkin, että on välttämätöntä kysyä unionin tuomioistuimelta, onko direktiivin 2003/88 9 artiklan 1 kohdan a alakohdalla katsottava olevan välitön oikeusvaikutus. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan on nimittäin niin, että jos unionin tuomioistuin vastaa tähän kysymykseen myöntävästi, sen voisi olla mahdotonta – kun otetaan huomioon se, että direktiiveillä ei ole horisontaalista välitöntä vaikutusta – tulkita työkoodeksin L. 3122-11, L. 4624-1 ja R 4624-18 §:ää direktiivin 2003/88 mukaisesti, koska tällainen tulkinta voisi olla luonteeltaan contra legem.

22 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pitää toiseksi välttämättömänä saada unionin tuomioistuimelta selvennystä siitä, antaako pelkästään se, että työnantaja ei ole noudattanut kansallisia toimenpiteitä, jotka on toteutettu direktiivin 9 artiklan 1 kohdan a alakohdassa säädettyjen yötyöntekijöiden terveystarkastusten varmistamiseksi, itsessään oikeuden korvauksen saamiseen ilman, että asianomaiselle työntekijälle tästä laiminlyönnistä aiheutunut erityinen vahinko olisi tarpeen näyttää toteen.

23 Tässä tilanteessa Cour de cassation on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Täyttääkö direktiivin [2003/88] 9 artiklan 1 kohdan a alakohta edellytykset, joiden perusteella sillä on välitön oikeusvaikutus ja työntekijä voi vedota siihen häntä koskevassa riita-asiassa?

2) Onko direktiivin [2003/88] 9 artiklan 1 kohdan a alakohtaa tulkittava siten, että se on esteenä kansalliselle lainsäädännölle tai kansallisille käytännöille, joiden nojalla silloin, jos työntekijän maksutonta terveystarkastusta varten tarvittavien toimenpiteiden toteuttamiseksi annettuja säännöksiä ei ole noudatettu, työntekijän oikeus korvaukseen edellyttää sitä, että hän näyttää toteen vahingon, jonka hän väittää tästä laiminlyönnistä aiheutuneen?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Toinen kysymys

24 Toisella kysymyksellään, joka on syytä tutkia ensimmäiseksi, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kysyy pääasiallisesti, onko direktiivin 2003/88 9 artiklan 1 kohdan a alakohtaa tulkittava siten, että se on esteenä kansalliselle säännöstölle, jonka mukaan silloin, kun työnantaja on rikkonut kansallisia säännöksiä, joilla mainittu unionin oikeuden oikeussääntö on pantu täytäntöön ja joissa säädetään, että yötyöntekijät saavat maksuttoman terveystarkastuksen ennen

työhön ryhtymistä ja sen jälkeen säännöllisin väliajoin, asianomaisen yötyöntekijän oikeus saada vahingonkorvausta tästä rikkomisesta edellyttää sitä, että yötyöntekijä esittää näyttöä rikkomisesta hänelle aiheutuneesta vahingosta.

25 Tältä osin on syytä muistuttaa, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan asiaa koskevien unionin sääntöjen puuttuessa kunkin jäsenvaltion asiana on menettelyllisen itsemääräämisoikeuden periaatteen nojalla vahvistaa sisäisessä oikeusjärjestyksessään menettelysäännöt sellaisia oikeussuojakeinoja varten, joilla pyritään turvaamaan yksityisillä olevien oikeuksien suojaaminen, kuitenkin sillä edellytyksellä, että nämä menettelysäännöt eivät ole unionin oikeuden alaisuuteen kuuluvissa tilanteissa epäedullisempia kuin samankaltaisia kansallisen oikeuden piiriin kuuluvia tilanteita koskevat säännöt (vastaavuusperiaate) eivätkä ne ole sellaisia, että unionin oikeudessa annettujen oikeuksien käyttäminen on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa (tehokkuusperiaate) (ks. vastaavasti tuomio 4.5.2023, Österreichische Post (Henkilötietojen käsittelyyn liittyvä aineeton vahinko), C-300/21, EU:C:2023:370, 53 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

26 Direktiivissä 2003/88 ei kuitenkaan ole, kuten unionin tuomioistuin on jo todennut, säännöksiä seuraamuksista, joita voitaisiin soveltaa tilanteissa, joissa rikotaan direktiivin vähimmäisvaatimuksia, eikä erityissääntöä sen vahingon korvaamisesta, joka työntekijöille mahdollisesti aiheutuu tällaisesta rikkomisesta (tuomio 25.11.2010, Fuß, C-429/09, EU:C:2010:717, 44 kohta).

27 Koska unionin oikeudessa ei ole säännöksiä, joiden tarkoituksena on vahvistaa säännöt, jotka koskevat mahdollista korvausta, jota yötyöhön siirretty työntekijä voi vaatia sen johdosta, että hänen työnantajansa on rikkonut kansallisia sääntöjä, jotka koskevat tällaisen siirron yhteydessä säädettyä terveystarkastusta ja joilla pannaan täytäntöön direktiivin 2003/88 9 artiklan 1 kohdan a alakohta, jokaisen jäsenvaltion sisäisessä oikeusjärjestyksessä on näin ollen vahvistettava kanteita, joilla pyritään turvaamaan yksityisten kyseiseen säännökseen perustuvat oikeudet, koskevat yksityiskohtaiset säännöt ja erityisesti edellytykset, joiden nojalla tällainen työntekijä voi saada työnantajaltaan korvausta mainitusta rikkomuksesta, sillä edellytyksellä, että vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteita noudatetaan (ks. vastaavasti tuomio 4.5.2023, Österreichische Post (Henkilötietojen käsittelyyn liittyvä aineeton vahinko), C-300/21, EU:C:2023:370, 54 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

28 Vastaavuusperiaatteen osalta on todettava, että nyt käsiteltävässä asiassa unionin tuomioistuimella ei ole tiedossaan mitään sellaista seikkaa, joka voisi antaa aihetta epäillä pääasiassa sovellettavan kansallisen säännöstön yhdenmukaisuutta kyseisen periaatteen kanssa siltä osin kuin kansallisen säännöstön mukaan edellytyksenä yötyöntekijän oikeudelle saada mahdollisesti korvausta on se, että kyseinen työntekijä osoittaa, että hänelle on tosiasiallisesti aiheutunut kansallisten säännösten, joilla direktiivin 2003/88 9 artiklan 1 kohdan a alakohta on pantu täytäntöön, rikkomisen johdosta vahinkoa.

29 Tehokkuusperiaatteen osalta ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen, joka on yksin toimivaltainen arvioimaan tosiseikkoja, on viime kädessä ratkaistava, tehdäänkö kansallisessa oikeudessa säädetyillä tällaisen korvauksen saamista koskevan oikeuden mahdollista tunnustamista koskevilla menettelysäännöillä ja erityisesti kansallisella säännöllä, jossa edellytetään näyttöä tämän tuomion edellisessä kohdassa mainitusta aiheutuneesta vahingosta, direktiivin 2003/88 9 artiklan 1 kohdan a alakohdassa annettujen oikeuksien käyttäminen

käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi (ks. vastaavasti tuomio 4.5.2023, Österreichische Post (Henkilötietojen käsittelyyn liittyvä aineeton vahinko), C-300/21, EU:C:2023:370, 56 kohta).

30 On näet muistutettava, että SEUT 267 artiklan nojalla unionin tuomioistuimella ei ole oikeutta soveltaa unionin oikeuden oikeussääntöjä tiettyyn yksittäistapaukseen vaan pelkästään oikeus tulkita perussopimuksia ja Euroopan unionin toimielinten toimia. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin tuomioistuin voi kuitenkin SEUT 267 artiklalla perustetussa tuomioistuinten välisessä yhteistyössä esittää asiakirjoista ilmenevien seikkojen perusteella kansalliselle tuomioistuimelle sellaisia unionin oikeuden tulkintaan liittyviä seikkoja, jotka voivat olla kansalliselle tuomioistuimelle hyödyllisiä sen arvioidessa unionin oikeuden tietyn säännöksen tai määräyksen vaikutuksia (ks. vastaavasti tuomio 11.5.2023, Inspecția Judiciară, C-817/21, EU:C:2023:391, 58 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

31 Nyt käsiteltävässä asiassa on ensinnäkin todettava, että jos työnantaja rikkoo direktiivin 2003/88 9 artiklan 1 kohdan a alakohdassa säädettyjä yötyöntekijöiden terveystarkastuksia koskevia velvoitteita, jotka on – kuten tämän tuomion 7–10 kohdassa toistetuista työkoodeksin säännöksistä ilmenee – saatettu osaksi kansallista oikeutta, asianomaisella työntekijällä on oltava mahdollisuus vaatia, että kyseessä oleva työnantaja täyttää mainitut velvoitteet, tarvittaessa kääntymällä näiden velvoitteiden noudattamisen valvonnan osalta toimivaltaisen kansallisen viranomaisen puoleen tai tarvittaessa vaatimalla velvoitteiden asianmukaista täyttämistä toimivaltaisissa tuomioistuimissa Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklassa säädettyjen vaatimusten mukaisesti. Tehokkaita oikeussuojakeinoja koskevan oikeuden, jonka kyseinen artikla takaa jokaiselle, jonka unionin oikeudessa taattuja oikeuksia on loukattu, käyttäminen on siten omiaan edistämään terveystarkastusta koskevan oikeuden, joka yötyöntekijällä on direktiivin 2003/88 9 artiklan 1 kohdan a alakohdan nojalla, tehokkuuden varmistamista.

32 Tällaisen tehokkuuden varmistamista edistää niin ikään se seikka, että tilanteissa, joissa työnantaja rikkoo direktiivin 2003/88 9 artiklan 1 kohdan a alakohdassa säädettyjä velvoitteita, yötyöntekijä voi saada korvausta, joka on sillä tavoin riittävä, että sillä on kyettävä täysin korvaamaan näistä rikkomuksista tosiasiallisesti aiheutunut vahinko (ks. vastaavasti tuomio 13.7.2006, Manfredi ym., C-295/04–C-298/04, EU:C:2006:461, 95 kohta, tuomio 14.9.2023, TGSS (Äitiyslisän epääminen) C-113/22, EU:C:2023:665, 50 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

33 On nimittäin niin, että työntekijän oikeus vaatia korvausta vahingosta vahvistaa muun muassa kyseisen 9 artiklan 1 kohdan a alakohdassa säädettyjen suojasääntöjen toimivuutta ja on omiaan tekemään lainvastaisen toiminnan toistamisen vähemmän houkuttelevaksi (ks. analogisesti tuomio 4.5.2023, Österreichische Post (Henkilötietojen käsittelyyn liittyvä aineeton vahinko), C-300/21, EU:C:2023:370, 40 kohta). Aiheutuneen vahingon täysi korvaaminen vahinkoa kärsineelle henkilölle jäsenvaltioiden vahvistamien sääntöjen mukaisesti voi varmistaa, että tällainen vahinko tosiasiallisesti hyvitetään tai korvataan tavalla, joka on varoittava ja oikeasuhteinen (ks. vastaavasti tuomio 14.9.2023, TGSS (Äitiyslisän epääminen) C-113/22, EU:C:2023:665, 51 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

34 On sitä vastoin muistutettava, että unionin oikeus ei estä kansallisia tuomioistuimia valvomasta sitä, ettei unionin oikeusjärjestyksessä taattujen oikeuksien suojaaminen johtaisi siihen, että oikeudenhaltijat saavat perusteetonta etua (ks. vastaavasti tuomio 13.7.2006, Manfredi ym., C-295/04–C-298/04, EU:C:2006:461, 94 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

35 Kun siis otetaan huomioon nyt käsiteltävässä asiassa sovellettavassa kansallisessa oikeudessa säädetyn korvauksen saamista koskevan oikeuden vahingonkorvaustehtävä, on katsottava, että tosiasiallisesti kärsityn vahingon korvaaminen täysimääräisesti on riittävää tämän tuomion 33 kohdassa kuvattuja tarkoituksia varten, eikä työnantajaa ole tarpeen velvoittaa maksamaan rangaistusluonteista vahingonkorvausta (ks. vastaavasti tuomio 17.12.2015, Arjona Camacho, C-407/14, EU:C:2015:831, 37 kohta, tuomio 4.5.2023, Österreichische Post (Henkilötietojen käsittelyyn liittyvä aineeton vahinko), C-300/21, EU:C:2023:370, 58 kohta).

36 Viimeksi mainitun seikan osalta on todettava, että – kuten tämän tuomion 12 ja 13 kohdasta ilmenee ja kuten Ranskan ja Italian hallitukset sekä Euroopan komissio ovat korostaneet – sovellettavassa kansallisessa oikeudessa on erityisiä sääntöjä, jotka mahdollistavat seuraamusmaksujen määräämisen työnantajalle, joka rikkoo kansallisia säännöksiä, joilla direktiivin 2003/88 9 artiklan 1 kohdan a alakohta on pantu täytäntöön. Nämä erityiset säännöt edistävät osaltaan terveystarkastuksia koskevan oikeuden, joka yötyöntekijällä on mainitun säännöksen nojalla, tehokkuuden varmistamista. Tällaisissa säännöissä, joilla on pääasiallisesti rangaistustarkoitus, ei puolestaan edellytetä vahingon olemassaoloa. Näin ollen on niin, että vaikka tällaiset rangaistusluonteiset säännöt ja pääasiassa kyseessä olevan kaltaiset sopimusperusteista vastuuta tai tuottamusvastuuta koskevat säännöt täydentävät toisiaan siltä osin kuin ne molemmat kannustavat noudattamaan kyseistä unionin oikeuden oikeussääntöä, niillä on kuitenkin eri tehtävät (ks. vastaavasti tuomio 4.5.2023, Österreichische Post (Henkilötietojen käsittelyyn liittyvä aineeton vahinko), C-300/21, EU:C:2023:370, 40 kohta).

37 Kaiken edellä esitetyn perusteella ja jollei ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen suorittamista selvityksistä muuta johdu, ei vaikuta siltä, että pääasiassa kyseessä olevan kaltainen kansallinen säännöstö olisi omiaan vaarantamaan direktiivin 2003/88 9 artiklan 1 kohdan a alakohdasta johtuvien oikeuksien tehokkuuden.

38 On totta – kuten ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomautti –, että unionin tuomioistuin on todennut 14.10.2010 antamansa tuomion Fuß (C-243/09, EU:C:2010:609) 54 kohdassa, että kun otetaan huomioon direktiivin 2003/88 tavoite taata riittävällä levonsaannilla työntekijöiden turvallisuus ja terveys, unionin lainsäätäjä on katsonut, että kyseisen direktiivin 6 artiklan b alakohdassa säädetyn keskimääräisen viikoittaisen enimmäistyöajan ylittämisellä aiheutetaan työntekijälle jo pelkästään tämä lepo riistämällä vahinkoa, koska sillä vaarannetaan hänen turvallisuutensa ja terveytensä. Unionin tuomioistuin viittasi lisäksi tältä osin 25.11.2010 antamansa tuomion Fuß (C-429/09, EU:C:2010:717) 59 kohdassa työntekijän kärsimään vahinkoon, joka muodostuu sen lepoajan menettämisestä, joka hänellä olisi pitänyt olla, jos mainitussa säännöksessä säädettyä viikoittaista enimmäistyöaikaa olisi noudatettu.

39 Näitä päätelmiä ei kuitenkaan voida soveltaa direktiivin 2003/88 9 artiklan 1 kohdan a alakohdassa säädettyihin lääketieteellistä seurantaa koskeviin velvoitteisiin.

40 On nimittäin niin, että siinä missä direktiivin 2003/88 johdanto-osan viidennessä perustelukappaleessa todetaan, että kaikilla työntekijöillä ”olisi oltava asianmukaiset lepoajat”, ja direktiivin johdanto-osan seitsemännessä ja kahdeksannessa perustelukappaleessa korostetaan muun muassa, että ”tutkimukset ovat osoittaneet – – että pitkät yötyöjaksot voivat olla työntekijöiden terveydelle haitallisia”, ja että ”on tarpeen rajoittaa yötyöjaksojen kestoa”, direktiivin johdanto-osan yhdeksännessä perustelukappaleessa todetaan puolestaan, että ”on tärkeää”, että yötyöntekijät saavat ”ilmaisen terveystarkastuksen” ennen työhön ryhtymistä ja säännöllisin välein sen jälkeen ja ”jos heillä on terveysongelmia”, heidät pitäisi siirtää heille soveltuvaan päivätyöhön, ”jos se on mahdollista”.

41 Kuten komissio on perustellusti väittänyt, direktiivin 2003/88 9 artiklan 1 kohdan a alakohdalla käyttöön otettujen terveystarkastuksia koskevien toimenpiteiden tavoitteena on siten – kun otetaan huomioon yötyön vaativampi luonne ja sen erityiset vaarat terveydelle – varmistaa se, että työntekijä pystyy suoriutumaan tällaisesta työstä nyt ja vastaisuudessa, havaita mahdolliset sairaudet hyvissä ajoin, varmistaa niiden hoitaminen sekä estää niiden kehittyminen muun muassa edistämällä työntekijän siirtämistä päivätyöhön.

42 Tästä seuraa, että toisin kuin direktiivin 2003/88 6 artiklan b alakohdasta ja 8 artiklasta johtuvat työaikaa koskevat vaatimukset, joiden laiminlyöminen itsessään aiheuttaa vahinkoa asianomaiselle työntekijälle, koska sillä vaarannetaan hänen terveytensä riistämällä lepoaika, joka hänellä olisi pitänyt olla, tai määräämällä hänelle liikaa yötyötunteja, se, että ennen yötyöhön ryhtymistä järjestettävää terveystarkastusta ja yötyöhön ryhtymisen jälkeen säännöllisesti järjestettävä lääketieteellistä seurantaa – joista säädetään mainitun direktiivin 9 artiklan 1 kohdan a alakohdassa –, ei ole järjestetty, ei välttämättä vaaranna asianomaisen työntekijän terveyttä eikä näin ollen aiheuta korvattavaa vahinkoa työntekijälle. Tällaisen vahingon mahdollinen ilmeneminen riippuu nimittäin kunkin työntekijän terveydentilasta ja sen konkreettisista muutoksista. Tältä osin on myös muistutettava, että – kuten unionin tuomioistuin on jo todennut – yötyötehtävät voivat olla vaikeutensa ja aiheuttamansa stressin osalta erilaisia (tuomio 24.2.2022, Glavna direktsia ”Pozharna bezopasnost i zashtita na naselenieto”, C-262/20, EU:C:2022:117, 52 kohta).

43 Kaiken edellä esitetyn perusteella toiseen kysymykseen on vastattava, että direktiivin 2003/88 9 artiklan 1 kohdan a alakohtaa on tulkittava siten, että se ei ole esteenä kansalliselle säännöstölle, jonka mukaan silloin, kun työnantaja on rikkonut kansallisia säännöksiä, joilla mainittu unionin oikeuden säännös on pantu täytäntöön ja joissa säädetään, että yötyöntekijät saavat maksuttoman terveystarkastuksen ennen työhön ryhtymistä ja sen jälkeen säännöllisin väliajoin, asianomaisen yötyöntekijän oikeus saada vahingonkorvausta tästä rikkomisesta edellyttää sitä, että yötyöntekijä esittää näyttöä hänelle rikkomisesta aiheutuneesta vahingosta.

Ensimmäinen kysymys

44 Kun otetaan huomioon toiseen kysymykseen annettu vastaus ja koska direktiivin 9 artiklan 1 kohdan a alakohdan ja pääasiaan sovellettavan kansallisen säännöstön välillä ei ole ilmeistä ristiriitaa, ensimmäistä kysymystä ei ole tarpeen tutkia.

Oikeudenkäyntikulut

45 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (toinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Tietyistä työajan järjestämistä koskevista seikoista 4.11.2003 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2003/88/EY 9 artiklan 1 kohdan a alakohtaa

on tulkittava siten, että

se ei ole esteenä kansalliselle säännöstölle, jonka mukaan silloin, kun työnantaja on rikkonut kansallisia säännöksiä, joilla mainittu unionin oikeuden säännös on pantu täytäntöön ja joissa säädetään, että yötyöntekijät saavat maksuttoman terveystarkastuksen ennen työhön ryhtymistä ja sen jälkeen säännöllisin väliajoin, yötyöntekijän oikeus saada vahingonkorvausta tästä rikkomisesta edellyttää sitä, että yötyöntekijä esittää näyttöä hänelle rikkomisesta aiheutuneesta vahingosta.

Allekirjoitukset